

And here are the results of the Danish jury!

Tanker omkring »Danskerne og musikken«

Af Per Drud Nielsen

I 1986 udsendte Danmarks Radios Medieforskningsafdeling ved Kalle Marosi en rapport om »Danskerne og musikken« (DR forskningsrapport 4B/85). Rapporten er blevet oversat af de fleste musikfolk, og det er ganske ufortjent. Modspil har bedt lektor ved Ålborg Universitetscenter Per Drud Nielsen om at forholde sig til den. Den er højrelevant for alle musikfolk, siger han, men han er bekymret over rapportens resultater.

Et lidet opmuntrende resultat

Vi har alle på det seneste haft endda flere muligheder for at vælge mellem de politiske partier. Men et mindre, repræsentativt udsnit af den danske befolkning (500 personer) har for få år siden også haft chancen for at fælde dom over et lille halvt hundrede musikeksempler. Og lad det være sagt med det samme: Resultatet af Kalle Marosis præferenceundersøgelse er lige så lidet opmuntrende som resultatet af de seneste folketingsvalg:

Alt, hvad der er eksperimenterende og søger at udvide vore musikalske høreresanseren inden for såvel partiturmusikken som den rytmiske musik, skraber bunden af danskernes hitliste. Og omvendt toppes listen af alt, hvad der er trygt og traditionsbundet, uforanderligt og uforstyrrende. Et Birthe Kjær-nummer fra dansktoppens tid og et Kinks-nummer fra beatmusikkens glade dage, Robert Stolz' »Im Prater blühen wieder die Bäume«, gammeldaws harmonikamusik og Dixielandrevivaljazz er blandt livretterne i vores musikalske drøvtyg-

ning. Og på negativlisten skrabes bunden af Nordheim og Penderecki, men også af eksperimenterende kunstnere inden for den improvisatoriske musik som f.eks. Keith Jarrett. These were the results of the danish jury!

Hvor den musikalske virkelighed – som den fremstår i undersøgelsens gennemsnitsberegninger – således kan vække megen kulturradikal bekymring, så fortjener selve undersøgelsen til gengæld al mulig opmærksomhed og applaus fra musikfolkets side.

Undersøgelsens metode

Rapportens første del er mindre musikspecifik. Den handler ikke om vore musikpræferencer, men derimod om vores (*for*)brug af de musikbærende medier: Hvem lytter hvor ofte til hvad?

Men rapportens mest spændende del er dens anden del, *præferenceundersøgelsen*. Dels fordi netop præferenceundersøgelser – modsat forbrugsundersøgelser – er meget sjældne herhjemme. Og nok så meget fordi man her på eksemplarisk vis har anvendt den bedste,

men også mest ressourcekrævende metode: det såkaldte *klingende spørgeskema*. De adspurgte har ikke skullet tage stilling til mere eller mindre spidsfindige stil- og genre-etiketter, men til 42 klingende musikeksempler. De har ikke skullet tage stilling til »varedeklARATIONER«, men til »varen selv«. Det var tjekken Karbusicky, der rendyrkede det klingende spørgeskema som metodisk uomgængeligt for sin empiriske musiksociologi. Hovedgevinsten er, at man undgår den kolossale usikkerhed ved *skriftsprogets* »oversættelser« af musikken.

Tilbage står så et andet metodisk problem: Musikeksemplerne skal udvælges, så de er relevante og repræsentative ud fra de adspurgtes musikalske univers. I DR-undersøgelse har man – med held, tror jeg – forsøgt at løse dette problem ved at opstille 4 aldersklasser (under 20 / 20-35 / 35-50 / over 50) og ved systematisk at inddrage de populærmusiktyper i eksempelmaterialet, som hver af disse 4 generationer har været opflasket med i deres »modtagelige«

Rang	Navn	Genre	Gennemsnit
1.	Rebildspillemandene	Spillemandsmusik	5.00
2.	Kenny Rogers	Country & Western	4.95
3.	Vig & Godtfredsen	Harmonika	4.95
4.	Birthe Kjær	Dansk-pop	4.80
5.	New Orleans Stompers	New Orleans/Dixieland	4.64
6.	Kinks	»Beat«	4.61
7.	Marvin Gaye	Motown	4.50
8.	Robert Stolz	Wienervals/operette	4.41
9.	Rodgers & Hammerstein	Musical/evergreen	4.16
10.	RTU-ORK	Etnisk musik	4.13
11.	Leo Mathisens ork.	Dansk guldalderjazz	4.12
12.	Hans Kellermann	Dansk sang	4.04
13.	Salsa Na Ma	Latin	3.99
14.	Ministry	Disco-new-wave	3.98
15.	Albert King	Blues	3.91
16.	Gerry Mulligan	Westcoast/cool-jazz	3.88
17.	Berlioz	Romantisk orkestermusik	3.61
18.	Schultz	Dansk Korsang	3.60
19.	AC-DC	Heavy metal rock	3.60
20.	Rogier v. Otterloo	Big Band Jazz/Mainstream	3.57
21.	Roman (Sinfonia)	Barok-musik	3.54
22.	Nesa Consort Band	Harmoniorkester/marchmusik	3.54
23.	Sanne Salomonsen	Blød Luxus-pop	3.47
24.	Voricek	Klassisk orkestermusik	3.44
25.	Roman (Jubilate)	Oratorium/kantate	3.41
26.	Hartmann (str.kvart.)	Klassisk-romant. kammermusik	3.41
27.	Crusaders	Funk-jazz	3.41
28.	Lasso	Renæssance-vokalpolyfoni	3.21
29.	Tania Maria	Latin-jazz	3.18
30.	Fairport Convention	Folk-rock	3.13
31.	Debussy	Impressionisme	3.06
32.	Hartmann (fantasi)	Orgelmusik	3.04
33.	Isaac	Renæssance-dans	3.03
34.	Herbie Hancock	Electric Boogie/Break dance	2.92
35.	Weber	Klassisk-romantisk opera	2.85
36.	Händel	Barok opera/verdsligt oratorium	2.73
37.	Keith Jarrett	Ny akustisk jazz	2.66
38.	Brecker Brothers	Jazz-rock	2.33
39.	Bartok	Modernisme	2.27
40.	Schönberg	Atonal expressionisme/dodekafoni	2.02
41.	Nordheim	Mod. elektrofoni/akust. mod.	1.56
42.	Penderecki	Ny symfoni	1.56

Det gennemsnitlige resultat af hele befolkningens vurderinger fremgår af tabel 8, der gengives her. Tabellen anfører kunstner/komponist, genre (men ikke det konkrete nummer) og den opnåede »karakter«. De adspurgte skulle vurdere musikken med et tal fra 1 til 7.

Rapporten krydser gennemsnitsbedømmelsen med henholdsvis alder, køn, uddannelse og bopæl. Forskellen mellem kønnene er ganske ringe. Uddannelse og bopæl har en vis betydning. Jo højere uddannelse, man har, jo større er sandsynligheden f.eks. for, at man kan lide klassisk musik. Folk i hovedstadsområdet synes generelt at have en mere spredt smag, både inden for klassisk og rytmisk musik, end folk i resten af landet. Men den helt afgørende faktor for musiksmagen er alderen!

Rapporten prøver også at give et bud på, hvilken musik, der »hører sammen«. Den præsenterer en inddeling af befolkningen i fire grupper: henholdsvis 45% (»de unge« under 40 år), 39% (»de ældre«), 10% (som ikke kan gives en entydig betegnelse) og 6% (»avantgarde«) af befolkningen. Inddelingen er dog kun en hypotese, siger rapporten.

Rapporten har mange andre interessante resultater. Men de mange detaljer og delkonklusioner må man selv læse. DR har endnu nogle få eksemplarer tilbage, som udleveres gratis.

red.

*Vurdering af de enkelte musikeksempler
– hele befolkningen*

år. Dertil er så føjet en række klassiske musikeksempler, som er repræsentative for musikafdelingens samlede sendevirksomhed.

Denne problemløsning, som rapporten redegør langt mere udførligt for, er kun ét eksempel blandt mange på den metodebevidsthed, der præger denne præferenceundersøgelse. Det er Finn Gravesen, der har stået for at udfærdige det klingende spørgeskema, og undersøgelsen fremstår her som et lærestykke i metodisk omtale og som en overbevisende demonstration af, hvordan metodiske overvejelser kan omsættes i empirisk teknik og fremgangsmåde. Blot yderligere to illustrationer:

1) For at sikre, at de adspurgte ikke reagerer på et enkelt velkendt nummer, men på genren som sådan, har man valgt musikeksempler, der er genre-typiske, men alligevel stort set ukendte. Eksemplerne har skullet være »repræsentative-men-anonyme«, dvs. Voricek i stedet for Mozart, v. Otterloos orkester i stedet for Count Basies, etc.

2) For at neutralisere eventuelle rækkefølge-effekter (reaktionen på eks. 4 smitter af på bedømmelsen af eks. 5) har der været anvendt ialt 8 forskellige rækkefølger af de 42 eksempler.

Cirkelslutninger

En afgørende begrænsning ved al empirisk sociologi er naturligvis også denne undersøgelses begrænsning: at man må nøjes med at »affotografere« et øjebliksbillede så at sige »på huden« af den kulturelle og sociale virkelighed. Bag sociologiens fakta-sammenhænge skjuler sig en kompliceret socialpsykologisk organisme og et historisk rodnet, som de empiriske her-og-nu-teknikker ikke kan afdække.

Det skal den foreliggende undersøgelse naturligvis ikke lastes for. Derimod skal det være min eneste kritik af undersøgelsen, at den ikke overalt er sig denne begrænsning tilstrækkelig bevidst. Enkelte steder vover man »psykologiske« tolkninger på sociologien, og disse faggrænse-overskridelser er kronet med så ringe held, at man nok burde have undværet dem.

Til illustration først et citat om de 6 bundskrabere på hitlisten, fra neden: Penderecki, Nordheim, Schönberg,

Brecker Brothers, Bartok, Keith Jarrett:

»Kendetegnet for de 6 bundskrabere er, at de – hver og en inden for sin genre – presser rammerne for de gængse musikkonventioner. Det lyder antagelig uvant i manges ører – og man flygter« (s. 31)

Men citatets »gængse musikkonventioner

Foto: Per B. Adolphson/Billedhuset.

ner« er jo vore musikvaner. Så sat på spidsen står der ikke andet her, end at musik, der går ud over det vante, antagelig lyder uvant! Det ta'r sig ud som en psykologisk fortolkning af de sociologiske resultater; men det siger ingenting: Det, man ikke er vant til, virker uvant – og man flygter! Skulle man bryde denne ringslutning, måtte man jo faktisk forklare, hvorfor det nu netop er dansktop og gammeldaws harmonikamusik og ikke f.eks. Penderecki, der har bemægtiget sig vore lyttervaner!

Tv. musik i koncertsalen efter arbejdstid (Chafoordkvartetten). Man sidder ned og tier stille, betaling foregår ved indgangen. – Herunder en af »hverdagens små koncerter«: Gårdsangerne Anker Ruffert, Antonijus Sambleben og Jørgen Olhoff spiller på Strøget i København. Man står og går, gaden larmer, betaling foregår direkte til musikerne. (Foto: Svend Nielsen/Dansk Folkemindesamling).

Det rækker ikke at forklare det vante med vane og det uvante med, at det er uvant!

Et tilsvarende citat om de 6 topscore-re:

»De 6 mest populære eksempler ... befinder sig alle ... inden for genrer, som har deres styrke i genkendelse. 'MUSIKALSK GENKENDELSE' kunne måske være en betegnelse som på et psykologisk plan forklarer musikstykkernes popularitet« (s. 31)

Nej, for betegnelsen »musikalsk genkendelse« forklarer jo hverken psykologisk eller på nogen anden måde, hvorfor det ikke – i stedet for Birthe Kjær – er blevet f.eks. den klassisk-romantiske kammermusik, der er kommet til at lukrere på denne genkendelses glæde! Det er selvfølgelig ubestrideligt, at de fleste af os genkender et Birthe Kjær-hit, men ikke en Penderecki-symfoni. Og at vi genkender Birthe Kjær-hittet peger vel på, at det bliver spillet ofte, hvilket igen må pege på, at Birthe Kjær åbenbart nyder stor popularitet. Men der er ingen logik i at hævde, som citatet gør, at betegnelsen »musikalsk genkendelse« dermed forklarer populariteten – på et psykologisk plan sågar. Den musikalske genkendelse er vel snarere en følgevirkning af populariteten, så det står stadigvæk tilbage at forklare, hvorfor populariteten er fordelt som den er.

Alt i alt bedrives der her altså hverken sociologi eller psykologi, men tau-tologi. Men det er heldigvis kun forbigående, at rapporten vover disse udspring fra sociologien uden sikkerhedsnet. Og når den som oftest holder sig til, hvad den kan, er den både metodebevidst og resultatspækket og højrelevant for alle, der har med musik at gøre – det være sig som udøvere, som pædagoger, som mediefolk eller som forvaltere.

To grundforskellige lyttemåder

Et af DR-undersøgelsens resultater er, at »man lytter meget til musik i løbet af en dag ... næsten 3 timer pr. dansker.« Men at den fortravlede gennemsnitsdansker skulle kunne opretholde et musikalsk oplevelsesberedskab i 1/5 af sin vågne tid, tror vel ingen på. Snarere er

der vel tale om, at ordvalget »lytter meget til musik« skal forstås meget bredt: Også den *passive lyttemåde* – blottet for opmærksomhed og musikalsk interesse – tæller med.

Når forbrugsundersøgelsen i rapportens første del stiller sig spørgsmålet: *hvem lytter hvor ofte til hvad?*, kunne det derfor også have været interessant at få belyst *hvordan!* Ikke bare lyttegenstand og lytteomfang, men i høj grad også lyttemåde er jo med til at tegne billedet af den funktion, musikken har for os i hverdagen.

Det er min egen opfattelse, at vores hverdagsmusik groft lader sig opdele i to funktionsområder – kendetegnet i høj grad netop ved lyttemåden:

På den ene side er hverdagen isprængt musik, som – omend ofte kun for et øjeblik – bliver centrum for vores opmærksomhed. Jeg har oplevet en sort gademusikant fortrylle både min dreng og mig med 5 minutters afrikansk børnesang, før vi forlod ham for at købe ind. Og vi kender vel alle eksempler på, at også de æterbårne medier gi'r os oplevelser, som får os til at gå i pladeshoppen dagen efter. Fællesnævneren for sådanne hverdagshistorier er, at musikken for et kort øjeblik *annulerer* hverdagen! Det drejer sig om hverdagens små »koncerter«, hvor vi pludselig løftes ud af hverdagssammenhængen, og hvor det vigtigste for os er den musikalske oplevelse og hvad den fører med sig.

Men ved siden af disse små befriende »koncerter« byder hverdagen også på en slags hverdagens »filmmusik«. Og det er al den musik, der netop ikke sætter hverdagen i stå, men tværtimod *akkompagnerer* hverdagen – en slags »underlægningsmusik«, vi egentlig ikke lyt-

ter til. Det er f.eks. den Føtex-muzak, der afløste den afrikanske gademusik på min ovennævnte indkøbstur. Der er musik, der ikke har nogen målrettet musiklytning som sit formål. Den skal som oftest blot ved sin diskrete tilstedeværelse udfylde det tomrum, som ellers ville være der. Som lyd påfyldning af hverdagen kan den kompensere for, at hverdagen måske har udpint vores sidste lyst og evne til selv at fylde lyd på. Eller den kan kompensere for tomhedsfølelsen ved en ensom, gennemrationaliseret og monoton arbejdsproces – eller ditto indkøbsproces for den sags skyld.

Et af de professionelle argumenter for den type musikalske omsorg er, at det lydtomme rum skræmmer mange mennesker! Ligesom et pludseligt tomrum på lydsiden af en filmgyser kan være meget mere skæbnetungt end 117 molakkorder. Jeg håber, argumentet er overdrevent. Hverdagslivet skulle nødig være en »gyser« i den grad, at det kræver denne konstante musikterapeutiske omsorg fra Føtex, fra P3 eller fra New Age-industrien – muzak for intellektuelle, der gerne vil holde op med at være det!

Stilheden er måske ikke – som Carl Nielsen i sit poetiske hjørne hævdede det – dejlig musik. Men stilheden er vel forudsætningen for, at vi kan høre dejlig musik, når muligheden byder sig! Så hvis jeg må slutte i mit mere moralske hjørne, vil jeg sige, at gennemsnitsdanskernes daglige 3 timers musikdosis ret beset er et af de mere foruroligende resultater af den foreliggende DR-undersøgelse.

Væk med denne massive lydmessage, så vi bedre kan høre hverdagens små »koncerter«. For de *er* der! □

Litteratur

Brede fremstillinger:

Knud Ketting (red.): *Music in Denmark*. Udgivet af Det danske Selskab, Kbh. 1987.

En gennemløst orienteret oversigt over musiklivet i Danmark. Inddelt i: Musiklivet idag, kunstmusik, folke-musik, let musik, jazz, rock og musikundervisning. Bibliografi.

Helge Andersen: *Det danske samfunds udgift til musikalsk nydelse*. Mangfoldiggjort af Statens musikråd (ikke i handelen), Kbh. 1978.

En økonomisk analyse af dansk musikliv. Inddelt i: Undervisning, faste orkestre, kirkelig musik, koncerter o.lign., mekanisk produktion, teknisk udstyr til aflytning, detailsalg af instrumenter, ophavsret og diverse. Rapporten var bestilt af Statens Musikråd.

Jens Henrik Koudal: »Musik og samvær«, i: *Dagligliv i Danmark i vor tid*, II. Nyt Nordisk Forlag/Arnold Busck (i trykken), udkommer marts 1989.

Om musiklivet i Danmark siden krigens med hovedvægt på folks egne musikaktiviteter. Musiketnologisk tilgangsvinkel. Udførlige litteraturhenvisninger.

Finn Gravesen (red.): *Musik og samfund*. Kbh. 1977.

Musiksociologisk håndbog om musiklivets historie, organisation, funktion og opinion. Bibliografi.